

Nevenka Bogataj, Tanja Rupnik Vec

SAMOUČINKOVITOST ODZIVA NA SUŠO. PILOTNA ANALIZA STALIŠČ ODRASLIH DO SUŠE TER NJHOVA SAMOUČINKOVITOST

TEORETIČNI UVOD

SPLOŠNO O SUŠI

Suša je kompleksen in dinamičen pojav,^{*} ki ga ne moremo opredeliti le s pomanjkanjem vode, ker nanjo vplivajo temperature, vetrovnost in intenzivnost ter pogostost primanjkljaja padavin, pa tudi tip zemljišča, njegov nagib ter rastni pokrov.¹ Razlikujemo meteorološko, hidrološko in kmetijsko sušo, nekateri omenjajo tudi ekološko sušo, ob kateri se zaradi vročinskih valov povečata evaporacija in transpiracija.

Suša je v Sloveniji razmeroma pogosta lokalna ali regionalna motnja, le *izjemoma tudi veliko-površinska* naravna nesreča. Leta 1983 so si na primer zapored

^{*} Raziskava je bila opravljena v okviru Andragoškega centra Slovenije oziroma projektov *Nadaljnji razvoj izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR)* in *EKP-1 Krepitev VŽU, Sklop: razvoj zelenih kompetenc in prilagajanje na zeleni prehod*.

¹ Agencija Republike Slovenije za okolje. *Ocena tveganja za sušo*.

sledile *pomladanska, poletna in jesenska* suša ter je bilo treba večji del Slovenije oskrbovati z vodo iz cistern, zato ne preseneča, da so se slovenski raziskovalci suši posvetili precej zgodaj.

Ekstremne suše so bile evidentirane že v srednjem veku, nato v 19. in 20. stoletju, ena celo večletna (1832–1835), ter v letih 1952 in 1962, ko so se izsušili izviri, presahnili vodni tokovi in so koruza, hmelj, krompir ter na Primorskem vrtnine in sadje upadli za 25–60 %.² Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO) po letu 1980 ugotavlja vse večjo pogostost in daljše trajanje ekstremnih suš, ki jih je bilo v obdobju 1963–2013 osemnajst, po letu 2000 pa vsaj sedem.³ Meteorološko sušo v Sloveniji obravnava predvsem Agencija Republike Slovenije za okolje, ki je razvila Sušomer,⁴ karto tveganj in poleg primerov tudi scenarije tveganj za prihodnost na regionalni in nacionalni ravni. Stopnja tveganja za sušo na nacionalni ravni je po teh podatkih zmerna, a jo podnebne spremembe zlahka zaostrijo. Razpoložljivost podatkov in izbor smiselni kazalnikov sta ob visoki variabilnosti suš zelo pomembna, saj sušo omili ali zaostri več že omenjenih dejavnikov, na primer sposobnost zadrževanja vlage v tleh, razvitost infrastrukture za oskrbo z vodo in sposobnost prebivalstva za racionalno rabo vode.

Suša se odraža v stanju gozdov,⁵ pa tudi v gospodarstvu.⁶ V obdobju 1926–1940 je na primer suša povprečno trajala do 40 dni.⁷ Hidrološko sušo poznamo zlasti z vidika kraške hidrologije,⁸ kar se zdi spričo 43-odstotnega deleža karbonatne matične podlage logično. Občutljiva karbonatna in prodnata tla so predvsem v Slovenski Istri, na Goriškem in v Beli krajini, ob porečjih vzhodnih rek (Drave, Lendave, Ščavnice), suši so izpostavljena tudi večja mesta. Lokalno tveganje za sušo je lahko visoko, regionalno pa imajo suše različen vpliv: v poplavnih nižinah Prekmurja ustavijo rast drevja, ker je območje njihovega rastnega optimuma ozko, obratno pa se v Alpah to ne zgodi, ker je za drevesa temperatura pomembnejša od padavin. Vpliv suše na oskrbo s pitno vodo, proizvodnjo elektrike in habitate je manj preučen. Primeri neuporabne pitne vode v gosteje naseljenih območjih z razvito komunalno oskrbo na primer leta 2023 v Žalcu v ospredje skrbi postavljajo rabo vode.

Raba vode je povezana z vedenjem prebivalstva. Na tvegano vedenje v zvezi z rabo vode predvidoma vpliva izkušnjsko znanje, ki usmerja tako zadržano rabo vode kot tudi odzivnost na sušo. Načrtno usmerjanje rabe vode in odzivnosti

2 Zobec, *Človek, živina in kali*.

3 Zorn, Komac, Ciglič in Logar, ur, *Domači odzivi na globalne odzive*.

4 Agencija Republike Slovenije za okolje, *Sušomer*.

5 Levanič, *Odziv gozdnega drevja na globalno segrevanje*.

6 Omonov, *Preventing the negative aspects of climate change*.

7 Natek, *Suša v letu 1983 v Sloveniji*.

8 Vilhar, Kermavnar, Kozamernik, Petrič in Ravbar, *The effects of large-scale forest disturbances on hydrology*.

omogočajo strateški dokumenti in orodja, kot so Konvencija Združenih narodov o boju proti dezertifikaciji,⁹ Evropska inventura suš (EDII), baza podatkov o vplivu suš (EDID),¹⁰ sušni uporabniški servis DroughtWatch¹¹ oziroma kazalnik požarne ogroženosti¹¹ ter izobraževanja. V Ljubljani deluje Center za sušo JV Evrope.

Želimo torej razumeti odziv javnosti na sušo, ki je delno že preučen, in sicer z različnih zornih kotov, na primer z vidika kmetijske proizvodnje ali študij samoučinkovitosti in pripravljenosti na aktivnosti ob katastrofah.¹² Slednja temelji na teorijah percepcije, motivacije in vedenja ob tveganju ter omenja tudi izobraževanje kot spodbudo za informiranost in znanje. Izobraževanje ne vodi nujno v spremembo vedenja v preventivno, zaščitno in odzivno. Ključna je namreč samoučinkovitost, kar še posebej velja za družine z otroki, za starejše prebivalce in ljudi s posebnimi potrebami. Te skupine se namreč na izziv predvidoma težje odzovejo ter so pogostejše mobilno omejene. Kaj vpliva na boljše ali slabšo pripravljenost na ekstremno sušo, še ne vemo, toda spola sta različno odzivna – ženske manj, razen z vidika skrbi za hrano in mobilnost, in moški bolj. Odnosa javnosti do vse pogostejših in izrazitejših suš torej v Sloveniji ne poznamo.

Pričujoča analiza percepcije suš in ocena samoučinkovitosti odziva nanje sta prispevek k boljšemu poznavanju odziva javnosti na tveganja ob suši in poznavanju izobraževalnih potreb za razvoj programov za zeleni prehod. Že pred štiridesetimi leti je namreč Natek opozoril, da je komunalna vodooskrba ljudi »uspavala«, kar lahko tudi pomeni, da je izkustveno znanje o dinamiki vodnih virov usahnilo. Prispevek se ne ukvarja z odzivom industrije, ki je z vodo potrtna zlasti v primeru papirne, prehranske, tekstilne in kemične proizvodnje, ampak skuša povezati izobraževalne programe, ki jih je za zdravje in okolje razvil Andragoški center Slovenije.¹³ Namena analize sta zlasti boljše razumevanje percepcije in samoučinkovitosti odziva na sušo ter spodbuda preventivnega vedenja (na primer varčevanja z vodo, investicij v zagotavljanje in kakovost vode, omejitve rabe itd.) s pomočjo izobraževanja.

Percepcijo suš in odzive nanjo ter voljo za drugačno rabo vode so doslej preučevali z vprašalniki in fokusnimi skupinami.¹⁴

9 Konvencija Združenih Narodov o boju proti desertifikaciji.

10 Wang, Pernici, Giuliani in Castelletti, Constructing a Social Media-Based Index.

11 Komac, Domači odzivi na globalne izzive.

12 Qiu, Lu, Cui, Zhan, The role of response efficacy.

13 Bogataj, Anclin, Rejec, Glažar, Knez, Čataković, Žemlja, Lozar, Jerman in Jakupaj, *Odkrivajmo moč narave*. Štemberger Kolnik, Rupnik Vec, Štemberger, Vražič, Bačvič, Živković, Kravanja, Sirk in Maher, Razumevanje zdravja.

14 Dessai in Sims, Public Perception of Drought.

STALIŠČA PREBIVALCEV SUŠNO OGROŽENIH PODROČIJ DO SUŠE

Percepciji suše se v zadnjem času posvečajo zlasti v mediteranskem delu Evrope, kjer so se leta 2022 objave v družbenih medijih na to temo podeseterile.¹⁵ V južni Španiji in Nemčiji so z analizo medijskih objav ugotovili povezavo med pojavnostjo suše in konfliktov. Na Madžarskem so preučili odziv deležnikov, zlasti kmetov, in ugotovili, da so se novi realnosti prilagodili z vzpostavitvijo zalogovnikov, spremljanjem podatkov in sadnjo novih kultivarjev rastlin. Novejši ameriški diplomski izdelek usmerja v skupnostno delovanje, ki naj bi krepil varstveno vedenje, saj skupnosti z višjim socialnim kapitalom izražajo tesnejšo povezanost med percepcijo (vremena) in (varstvenega) vedenja.

Analiza tiskanih gradiv študijskih krožkov nakazuje sušo kot izziv že tudi v Sloveniji, zato smo v metodologijo vključili študiji dveh primerov, ki sta načrtno izbrana v okoljih z različnimi naravnimi dejavniki (karbonatna tla, nekarbonatna tla).

OPREDELITEV IN FUNKCIJA STALIŠČ

Stališča so teoretski psihološki koncept, ki povezuje notranje (duševne) in zunanje (fizične, socialne) vidike obnašanja ljudi. Prikazuje kompleksno *soodvisnost* posameznikovih notranjih psiholoških procesov (kognitivnih, čustvenih in motivacijskih) in njegovega ravnanja v socialnem svetu. Ule¹⁶ izpostavlja, da obstaja več sto opredelitev pojma stališče, ki pa vse poudarjajo sledeče značilnosti stališč: dispozicijski značaj (so trajna pripravljenost na določen način reagiranja), pridobljenost (oblikujejo se v procesih socializacije), vpliv na obnašanje (zaradi stališč deluje človek konsistentno), kompleksnost (integrirajo kognitivne, čustvene in motivacijske procese).

Primer opredelitve stališč je opredelitev Krecha, Crutchfielda in Ballacheyja: »Stališča so trajni sistemi pozitivnega ali negativnega ocenjevanja, občutenja in aktivnosti v odnosu do različnih socialnih (in drugih op. av.) situacij ali objektov.« (Prav zaradi narave stališč (dispozicijskost, pridobljenost, konsistentnost v ravnanju) je poznavanje prevladujočih stališč ljudi do raznovrstnih kategorij pojavov pomembno; odpira možnost globljega razumevanja ravnanja ljudi, pa tudi vplivanja na spremembo ravnanja.

Stališča se oblikujejo tekom življenja, prav tako se tekom življenja tudi spreminjajo. Vsako stališče obsega tri komponente: kognitivno, čustveno in motivacijsko. Kognitivna komponenta se nanaša na znanje, izkušnje, informacije v zvezi z objektom stališča, v našem primeru suše, temelji torej na znanju, ki je

¹⁵ Di Capua in Rahmstorf, *Extreme Weather*.

¹⁶ Ule, *Socialna psihologija*.

lahko v skladu z znanostjo ali pa resničnost izkrivlja. Posledica znanja in izkušenj je čustven odziv na pojav (čustvena komponenta stališča) oziroma pozitiven ali negativen odnos do le-tega. Tretji element predstavlja pripravljenost na določen način reagiranja oziroma motivacijo za določeno vrsto ravnanja.

Čeprav med komponentami stališča obstaja korelacija, zveza ni popolna, kar pomeni, da znanje in pozitiven odnos ne vodita nujno v enoznačno ravnanje v odnosu do pojava in obratno. Avtorji predlagajo, da pri merjenju stališč raziskovalci merijo posamezne komponente in kasneje ugotavljajo povezave med njimi.¹⁷ V zvezi z merjenjem stališč obstajajo raznovrstne dileme, ena temeljnih je, ali obstajajo komponente stališč kot samostojne entitete. Nekatere raziskave to potrjujejo, Triendis je namreč že pred več kot pol stoletja empirično, s postopkom faktorske analize, dokazal obstoj treh komponent. Različne so tudi ugotovitve glede jakosti korelacij med stališči (predvsem kognitivno in čustveno komponento) in vedenjem (motivacijsko komponento): čim bolj so stališča specifična, tem močnejše so korelacije z vedenjem.¹⁸

V svojem prispevku preučujemo stališča prebivalcev sušno ogroženih regij do fenomena suše in njihovo prevladujoče ravnanje ter raziskujemo samoučinkovitost oziroma doživljanje nadzora nad lastnim ravnanjem v obdobjih suše.

STALIŠČNO-VEDENJSKA KONSISTENTNOST

Med stališčem in ravnanjem obstaja vrsta posrednih spremenljivk (moderatorjev), ki bodisi povečujejo ali zmanjšujejo verjetnost stališčno-vedenjske konsistentnosti.¹⁹

Pozitivna stališča do izbranega objekta (znanje in pozitiven odnos do nečesa) se ne odrazijo nujno z ravnanjem. Fenomen sta v kontekstu preučevanja nakupovalnih navad Boulstridge in Carrigan²⁰ opisali kot vrzel v odnosu stališče – vedenje oziroma kot stališčno-vedenjsko konsistentnost (attitude-behaviour gap/consistency). Vedenjsko (ne)konsistentnost so preučevali mnogi raziskovalci, tudi v kontekstu zelenega prehoda, na primer Zhuo, Ren in Zhu.²¹ Prvotne raziskave so navajale pozitiven vpliv emocionalnih dejavnikov, kot je naklonjenost naravi in okolju, na potrošniško vedenje posameznika (na primer kupovanje organsko pridelane hrane), druge pa izkazujejo nasprotno, da je vpliv negativen: potrošniki ne kupujejo organskih pridelkov, če so le-ti zaradi pomanjkanja dragi, če niso kakovostni ali če predpostavljajo, da ne vplivajo pozitivno na njihovo zdravje.

17 Prav tam.

18 Hogg in Vaughan, *Social Psychology*.

19 Armitage in Christian, *From attitudes to behaviour*.

20 Boulstridge in Carrigan, *Do Consumers Really Care About Corporate Responsibility?*.

21 Zihui, Zhenk, Zhiwen, *Attitude-Behavior Gap*.

Vedenje je torej rezultat vrste dejavnikov, ki v medsebojnem vplivanju odločijo o konkretnem dejanju posameznika.

SAMOUČINKOVITOST

Samoučinkovitost opredeljuje Bandura²² kot »posameznikovo *prepričanje o lastni zmožnosti ravnanja*, nujno za dosego želenega rezultata«. Samoučinkovitost odraža zaupanje v sposobnost nadzora nad lastno motivacijo, vedenjem in socialnim okoljem. Jakost posameznikovega prepričanja v lastno učinkovitost vpliva na odločitve o tem, ali bo sploh poskušal obvladati dano situacijo. Ljudje se namreč izogibajo situacijam, za katere verjamejo, da presegajo njihove veščine, zato je samoučinkovitost specifično, kontekstualno pogojeno prepričanje; posameznik lahko ima visoko samoučinkovitost na enem področju in nizko na drugem,²³ predvsem pa je determinanta ravnanja.²⁴ Ljudje z visoko samoučinkovitostjo imajo višje zaupanje v lastno sposobnost reševanja problema (na nekem področju), kar vodi k višjim dosežkom).²⁵

Najbolj preučevano področje samoučinkovitosti je akademska samoučinkovitost.²⁶ V znanstveni literaturi se pojavlja koncept, imenovan »zelena samoučinkovitost« (green self-efficacy, GSE), ki se nanaša na »posameznikovo prepričanje v lastno *sposobnost organiziranja in izvajanja dejavnosti za doseganje okoljskih ciljev*«²⁷ in je ključna za dejavnosti, usmerjene v ohranjanje okolja (zelene dejavnosti). Podobno Guo²⁸ opredeljuje zeleno podjetniško samoučinkovitost kot »posameznikovo prepričanje, da lahko prispeva k reševanju okoljskih izzivov in izkazuje gotovost v lastna prizadevanja za zaščito okolja«. Zelena podjetniška samoučinkovitost visoko korelira z usmerjenostjo v zelene inovacije. Pozitiven vpliv zelene samoučinkovitosti na ravnanje potrjujejo tudi druge študije.²⁹ Naša analiza preučuje samoučinkovitost odziva na suše med izobraževalci odraslih ter povezavo med njihovim doživljanjem suše in samoučinkovitostjo odziva nanjo.

22 Bandura, *Self-efficacy*.

23 Cherry, *Self efficacy*.

24 Bandura, *Self efficacy in changing societies*.

25 Hsiao, Chang, Tu in Chen, *The Impact of Self-efficacy*. Kumar, Uz Kurt, *Investigating the effects of self efficacy*.

26 Honicke, Broadbent in Fuller-Tyszkiewicz, *The self-efficacy*.

27 Chen, Chang, Lin, *Green Transformational Leadership*.

28 Guo, *The significance of green entrepreneurial self-efficacy*.

29 Alshebami, Fazal, Seraj idr., *Fostering potential entrepreneurs*.

CILJI IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V raziskavi raziskujemo ravnanje posameznika, usmerjeno v soočanje s sušo. Ugotoviti želimo izobraževalne potrebe, da bi aktivirali (pozitiven) odziv na sušo (individualno samoučinkovitost, aktiviranje posameznikov za intervencijo institucij). V ta namen raziskujemo povezave med znanjem/informiranostjo o suši, samoučinkovitostjo odziva na suše ter dejanskim ravnanjem posameznikov v odnosu do suše.

S tem v zvezi si zastavljamo sledeča raziskovalna vprašanja:

1. Kakšna so stališča odraslih do suše v Sloveniji?
2. Kakšna je samoučinkovitost odraslih v sušnih obdobjih?
3. Kakšne so razlike v stališčih in v samoučinkovitosti med skupinami odraslih glede na spol, starost, izobrazbo, regionalno pripadnost, izobraževalno vlogo ter vključenost v dve skupnostni obliki delovanja (študijske krožke, agrarne skupnosti)?

Na temelju raziskave bomo predlagali ukrepe za preseganje morebitnih manj zelenih odzivov na sušo ter doživljanja lastnih sposobnosti za obvladovanje njihovih posledic.

HIPOTEZE

Raziskovalno vprašanje 1: Stališča do suše

- H 1.1: Udeleženci raziskave imajo ustrezna prepričanja (znanje) o suši.
- H 1.2: Čustven odnos do pojavov suše udeležencev raziskave je pretežno nevtralen.
- H 1.3: Udeleženci raziskave se na suše odzivajo ustrezno.

Raziskovalno vprašanje 2: Ocena samoučinkovitosti odziva na sušo

- H 2.1: Samoučinkovitost odziva na sušo odraslih je visoka.
- H 2.2: Udeleženci raziskave, ki so izobraževalci z visoko oceno samoučinkovitosti odziva na sušo, so v preteklih petih letih svoji javnosti že ponudili vsaj eno obliko okoljskega izobraževanja.

Raziskovalno vprašanje 3: Razlike v dosežkih med skupinami udeležencev raziskave

- H 3: Na posameznih lestvicah stališč ter v samoučinkovitosti ni pomembnih razlik glede na spol, starost, izobrazbo, izobraževalno vlogo in vključenost v skupnostni obliki delovanja.

METODOLOGIJA

Povezali smo dva pristopa k analizi: kvantitativnega in kvalitativnega. Vsak med njima je imel svoj namen. S kvantitativno analizo smo ugotavljali razumevanje suše, stališča o njej in oceno samoučinkovitosti. Kvalitativna analiza je obsegala analizo literature, intervjuje in anketiranje ter je bila namenjena razumevanju stališč, samoučinkovitosti in razlik med skupinami udeležencev raziskave.

VZOREC

V kvantitativnem delu je sodelovalo 232 oseb, od tega 186 žensk in 42 moških. Ena oseba ni odgovorila na vprašanje o svojem spolu. Večina vprašanih (N = 166) je imela višjo ali fakultetno izobrazbo, 34 pa tudi specializacijo, znanstveni magisterij ali doktorat. 20 sodelujočih je doseglo srednjo strokovno ali gimnazijsko izobrazbo, sedem poklicno šolo ter dva nedokončano osnovno šolo.

Tabela 1: Opis vzorca glede na starostno strukturo

Starost	Frekvenca	%
18–30 let	10	4,3
31–40 let	32	23,8
41–50 let	78	33,6
51–60 let	54	23,3
61–70 let	41	17,7
71 <	13	5,6
Manjkajoč podatek	4	1,7
Vsota	232	100

Vir: analize avtoric

Vzorec ne odraža populacijske strukture, zato obravnavamo študijo kot preliminarno in rezultate obravnavamo zgolj v kontekstu vzorca.

UPORABLJENI INSTRUMENTI

Lestvica stališč

S tem instrumentom smo ugotavljali posamezne komponente stališč. Tako je bila *Lestvica stališč do pojava suše v Sloveniji* sestavljena iz treh podlestvíc (v nadaljevanju lestvic): *Prepričanja o suši*, *Doživljanja suše* ter *Ravnanje ob suši*.

Lestvica *Prepričanja o suši* je bila sestavljena iz osmih trditev, ki so se nanašale na razumevanje suše, na primer »Preskrba s hrano v Sloveniji bi lahko bila zaradi suše ogrožena« ali »Preskrba z elektriko je kljub več dejavnikom, ki nanjo vplivajo, zaradi suše lahko ogrožena«. Respondenti so ocenili stopnjo strinjanja na 5-stopenjski lestvici (1 – sploh se ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam), posameznik pa je lahko na tej lestvici dosegel med 8 in 40 točk. Zanesljivost lestvice je nizka, vendar še sprejemljiva, Cronbach alfa = 0,62. Rezultati v našem vzorcu se gibljejo med 21 in 40 točkami s povprečno vrednostjo 32,07 (SD = 3,60), ki predstavlja približno tri četrtine možnih točk.

Lestvica *Doživljanje suše* je bila sestavljena iz sedmih trditev, ki se nanašajo na doživljanje suše, na primer »Skrbi me, kako dolga bodo obdobja suše v prihodnosti« ali »Jezem sem, kadar nekdo neodgovorno ravna z vodo«. Ocenjevanje je potekalo na 5-stopenjski lestvici (1 – sploh se ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam). Posameznik je na lestvici lahko dosegel med 7 in 35 točk, Cronbach alfa pa znaša 0,004, zaradi česar smo lestvico izločili iz nadaljnjih analiz.

Lestvica *Ravnanje ob suši* je bila sestavljena iz sedmih trditev, ki se nanašajo na posameznikovo ravnanje v sušni dobi, na primer »V obdobju suše pričnem varčevati z vodo« ali »Omejim porabo elektrike«. Respondenti označijo stopnjo strinjanja na 5-stopenjski lestvici (1 – sploh se ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); posameznik lahko na lestvici doseže 7–35 točk, Cronbach alfa = 0,77. Minimalni dosežek na tej lestvici v vzorcu je 7 točk, maksimalni pa 35 točk, $A_R = 23,48$ (SD = 4,98), kar predstavlja približno tri petine možnih točk na tej lestvici.

Lestvica samoučinkovitosti

Lestvica samoučinkovitosti je sestavljena iz osmih trditev, ki so se nanašale na doživljanje lastne zmožnosti vplivanja na posledice suše oziroma na doživljanje nadzora ali nemoči v sušnih obdobjih, na primer »V sušnem obdobju bom zmogel poskrbeti zase« ali »Če bo zaradi suše nastal problem, se bom naučil, kako ravnati«. Respondenti označijo stopnjo strinjanja s posamezno postavko na 5-stopenjski lestvici (1 – sploh se ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam), kar pomeni, da znaša dosežek posameznika med 8 in 40 točk. Minimalni dosežek respondentov v vzorcu je znašal 13, maksimalni pa 40 točk, $A_{SU} = 28,58$, SD = 4,59. Cronbach alfa = 0,72.

Demografski podatki o udeležencu

V sklepnem delu anketnega vprašalnika smo udeležence zaprosili za sledeče demografske in druge splošne podatke: spol, starost, izobrazba, velikost naselja, iz katerega prihajajo, izkušnja s poučevanjem okoljevarstvenih in podnebnih tem, izkušnja s sušo ter izkušnja s skupnostnim delovanjem.

Intervju

Intervjuvance smo izbrali med mentorji študijskih krožkov, ki so se v obdobju 2008–2024 na kakršen koli način ukvarjali s sušo in to tudi pisno objavili.³⁰ Izbrane so bile tri mentorice, ki so vodile študijske krožke več kot deset let, ki so skupaj s člani študijskih krožkov obravnavale tudi vprašanje suše ter so rezultate dokumentirale v tiskanih zbornikih, ki sicer niso neposredno obravnavali suše.³¹ Namensko so bile izbrane iz ekološko različnih okolij: dve mentorici sta se odzvali. Z njima smo izpeljali dva polstrukturirana intervjuja, individualno, na daljavo, 17. julija 2024. Vprašanja za polstrukturirani intervju so v prilogi 1.

POTEK RAZISKAVE

Raziskavo smo izvedli s pomočjo spletne ankete, narejene z orodjem Ika, od 22. julija do 10. septembra 2024. Anketirancem je bila posredovana na spletne naslove, ki jih hrani ACS za namen komunikacije z vodstvi ljudskih univerz, izvajalci projekta Študijski krožki in predstavniki agrarnih skupnosti.

ANALIZE

Kvantitativne analize

Za namene analize podatkov smo uporabili statistični program SPSS, znotraj njega pa sledeče statistične analize: povprečje, standardno deviacija, Crombach alfa, t-test, ANOVA, linearna regresija, razvrščanje v skupine.

Kvalitativna analiza – študiji primerov

Analiza je potekala s pomočjo umetne inteligence (ChatGPT-jem), ki je posnetek transkribirala v pisano besedilo in kodirala v teme. Teme smo povezali v kategorije sami, vzporedno ločeno pa tudi avtomatsko (s Chat GPT-jem). Rezultati obeh postopkov so bili primerljivi.

REZULTATI Z RAZPRAVO

STALIŠČA DO POJAVA SUŠE V SLOVENIJI

Prvo raziskovalno vprašanje se je nanašalo na stališča odraslih, vključenih v vzorec, do fenomena suš v slovenskem prostoru. Zanimale so nas posamezne komponente stališč, preverjali pa smo jih z lestvico stališč, sestavljeno iz treh pod-

³⁰ Izbrane objave | Študijski krožki.

³¹ Valič, Mala Gora. Kucler, Vrhe nekoč in danes. Čoderl, Drobiž pod Kopami.

lestvic (prepričanja, doživljanje, ravnanje). Podlestvica »doživljanje« ni zadostila metodološkemu kriteriju in smo jo izločili iz nadaljnjih analiz. Na posameznih lestvicah smo ugotovili statistično značilne razlike med različnimi podskupinami udeležencev.

Povprečen dosežek na lestvici *Prepričanja o suši* na vzorcu je bil $A_{PR} = 32,07$ ($SD = 3,60$), na lestvici *Ravnanja ob suši* pa $A_R = 23,48$ ($SD = 4,98$).

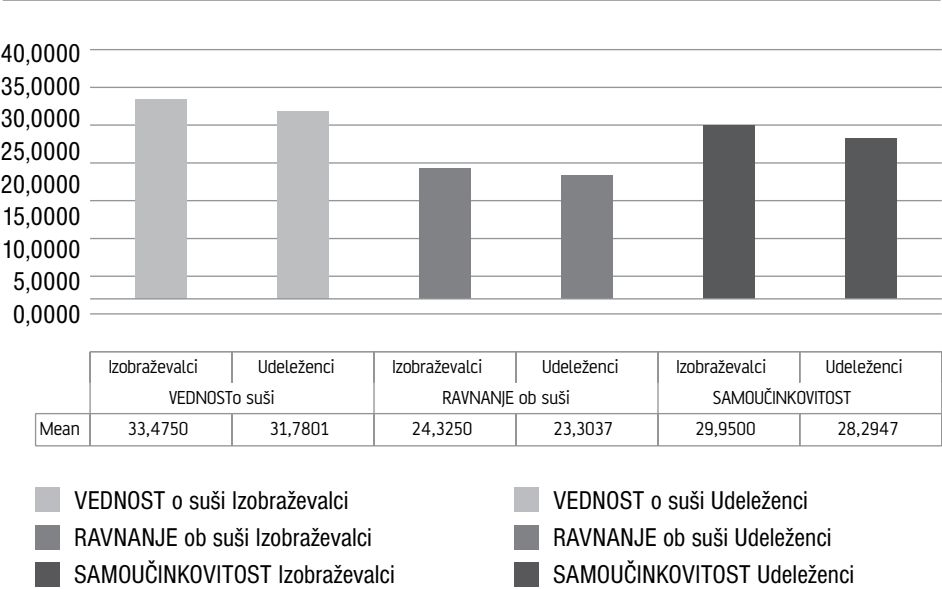
Glede na spol na nobeni od lestvic ni statistično značilnih razlik. Mejen je sicer rezultat na lestvici *Ravnanje ob suši*, saj znaša $t = 1,96$, $p = 0,055$ ($A_Z = 23,79$, $SD = 4,84$, $N = 186$; $A_M = 22,00$, $SD = 5,45$, $N = 42$). Na lestvici *Prepričanja o suši* znaša $t = 1,16$, $p = 0,24$ ($A_M = 31,48$, $SD = 3,71$, $N = 42$; $A_Z = 32,20$, $SD = 3,60$, $N = 186$). Nakazuje se torej možnost razlike na lestvici ravnanja ob suši, ki bi se morda pokazala na večjem vzorcu, predvsem pa ob večji zastopanosti moških udeležencev raziskave.

Razlike glede na starost niso statistično značilne niti na lestvici *Prepričanja o suši* ($F = 0,48$, $p = 0,79$, $N = 228$) niti na lestvici *Ravnanja ob suši* ($F = 0,86$, $p = 0,509$, $N = 228$).

Prav tako ni bilo statistično značilnih razlik na nobeni od lestvic glede na izobrazbo. Ta rezultat je sicer manj zanesljiv, saj je zastopanost različnih stopenj izobrazbe v vzorcu neuravnotežena, prevladujejo namreč srednje in visoko izobražene osebe, tisti z najnižjo in najvišjo stopnjo izobrazbe (nedokončana OŠ, OŠ ali poklicna šola ter 8. stopnja izobrazbe) pa so slabše zastopani.

Statistično značilna je razlika na lestvici *Prepričanj o suši* glede na vlogo v izobraževanju odraslih (graf 1). Udeleženci raziskave z izkušnjo izobraževalca odraslih so dosegli statistično značilno ($t = 2,66$, $p = 0,01$) višje število točk ($A_{IO} = 33,48$ točk, $SD = 3,69$) kot udeleženci izobraževanj ($A_U = 31,78$ točk, $SD = 3,53$). Velikost učinka znaša 0,47 in sodi med srednje močne učinke. Na lestvici *Ravnanje ob suši* med skupinama izobraževalcev in udeležencev v našem vzorcu ni bilo statistično pomembnih razlik.

Graf 1: Dosežki izobraževalcev in udeležencev izobraževanj na treh lestvicah

SAMOUČINKOVITOST Izobraževalci

Vir: analize avtoric

Analiza variance je pokazala statistično značilno razliko na lestvici *Ravnanje ob suši* med skupinami oseb, ki so sodelovale v kateri od oblik *skupnostnega učenja*, osebami, ki niso sodelovale, ter tistimi, ki odgovora na to vprašanje niso vedele. Bolj ozaveščeno ob suši ravnaajo tisti, ki imajo izkušnjo sodelovanja v skupnostnem učenju ($A_{SOD} = 24,87$, $SD = 4,36$, $N = 93$), kot tisti, ki te izkušnje nimajo ($A_{NE-SOD} = 22,54$, $SD = 5,29$, $N = 124$) oziroma ne vedo, ali to izkušnjo imajo ali ne ($A_{NV} = 22,57$, $SD = 3,96$, $N = 14$).

Rezultati kažejo, da imamo ljudje ne glede na spol, starost in izobrazbo *podobna prepričanja* o suši ter v povezavi s sušo tudi podobno ravnanje. Prepričanja izobraževalcev odraslih o suši se značilno in srednje močno razlikujejo od prepričanj udeležencev, kar pa se ne odrazi v ravnanju ob suši, saj med skupinama na lestvici ravnanja ni statistično značilnih razlik. Največji, srednje velik vpliv na ustreznost ravnanja v sušnem obdobju ima izkušnja sodelovanja v skupnostnem učenju. Ozaveščenost o suši torej ne vodi nujno v bolj ozaveščeno ravnanje oziroma znanje ne vodi nujno v ustrezno ravnanje, pač pa morajo biti za to izpolnjeni še drugi pogoji.

Različne psihološke teorije, na primer teorija načrtovanega vedenja, teorija motivacije za samozaščito, socialno kognitivna teorija³² in druge, usmerjene v

32 Tapper, *Health Psychology and Behaviour Change*.

spreminjanje vedenja na različnih področjih življenja (na primer zdravje, organizacijsko vedenje itd.), pojasnjujejo pogoje, ki so potrebni za spremembo ravnanja. Bandura³³ v socialno kognitivni teoriji izpostavlja, da na ravnanje vplivajo predvsem cilji, pričakovani izidi, samoučinkovitost ter sociokulturni dejavniki. Natančneje, posameznik pretvori znanje v dejanja, kadar pozna koristi in tveganja, ki jih prinaša sprememba v ravnanju, kadar doživlja nadzor nad lastnimi navadami (samoučinkovitost), kadar pričakuje ugodno razmerje med koristmi in izgubami ob potencialno spremenjenih navadah, oblikuje smiselne in realistične cilje v zvezi s spremembo v ravnanju ter strategije za uresničitev teh ciljev ter kadar zaznava pozitivne spodbude za spremembo ravnanja in obvladljive ovire (socialne in strukturne).

Izobraževanja morajo torej poleg informacij o suši, spreminjanju podnebja, vplivih človekovega ravnanja na okolje omogočati tudi dvig samoučinkovitosti, načrtovanje ciljev in strategij spremenjenega ravnanja, razpravo in spremljanje pričakovanih izidov ter ustvarjanje pogojev, v katerih je učeči podprt s strani drugih članov skupnosti.

SAMOUČINKOVITOST ODZIVA NA SUŠO

Drugo raziskovalno vprašanje se je nanašalo na samoučinkovitost ravnanja ob suši oziroma doživljanje moči oziroma nemoči ali občutka zmožnosti/nemožnosti ravnanja v smeri vplivanja na posledice suše. Na tej lestvici so respondenti v vzorcu dosegli od 13 do 40 točk, povprečni dosežek pa je znašal 28,58 točk (SD = 4,59, N = 230), kar predstavlja slabi dve tretjini možnih točk.

Ženske v našem vzorcu so v povprečju dosegle statistično značilno ($t = 2,89$, $p = 0,005$) nižji rezultat od moških: $A_z = 28,26$ (SD = 4,64, N = 185), AM = 30,21 (SD = 4,05, N = 42). Velikost učinka, merjena s Cohenovim d-koeficientom, znaša 0,45, kar predstavlja srednje velik učinek.

Razlike v samoučinkovitosti glede na starost niso statistično značilne ($F = 1,20$, $p = 0,3$, N = 227). Nakazuje se tudi statistično značilna razlika med izobrazbenimi skupinami ($F = 297$, $p = 0,008$), a zaradi izrazito neuravnotežene zastopanosti stopenj izobrazbe ta rezultat ni zanesljiv. Razlike v samoučinkovitosti glede na starost niso statistično značilne ($F = 1,20$, $p = 0,3$, N = 227). Nakazuje se tudi statistično značilna razlika med stopnjami izobrazbe ($F = 297$, $p = 0,008$), a zaradi izrazito neuravnotežene zastopanosti na tem področju ta rezultat ni zanesljiv. Respondenti, ki nastopajo v vlogi izobraževalcev odraslih, so statistično značilno bolj samoučinkoviti kot udeleženci ($t = 2,09$, $p = 0,042$, N = 230). Izobraževalci odraslih (N = 40) so v povprečju na lestvici samoučinkovitosti dosegli 29,95 točk

33 Bandura, *Social foundations of thought and action*.

(SD = 4,59), osebe, ki te vloge nimajo, pa 28,29 točk (SD = 4,55, N = 190). Velikost učinka, merjena s Cohenovim d-testom, znaša 0,36, kar sicer sodi v vmesni prostor med majhnimi in srednje velikimi učinki ($0,2 < X < 0,5$). Zanimivo pa pri samoučinkovitosti ni statistično značilnih razlik ($F = 0,94$, $p = 0,39$) med respondenti z izkušnjo skupnostnega delovanja ter tistimi, ki te izkušnje nimajo ali zanjo ne vedo (preglednica 1).

Samoučinkovitost se nanaša na doživljanje lastne zmožnosti ravnanja v smeri zmanjševanja posledic suše. Nismo našli statistično značilnih razlik med izobraževalci in udeleženci ter tistimi z izkušnjo skupnostnega učenja in tistimi, ki te izkušnje nimajo, pa tudi ne med različnimi starostnimi skupinami, kar pomeni, da v populaciji (z veliko verjetnostjo) ne obstajajo. Pokazala pa se je statistično značilna razlika v samoučinkovitosti med ženskami in moškimi ter nakazala razlika med respondenti z različnimi izobrazbenimi ravni, a zaradi velikega neravnotežja v stopnji izobrazbe udeležencev ta rezultat ni zanesljiv in ga v nadaljevanju ne bomo interpretirali.

Razlike med moškimi in ženskami sicer niso bile pričakovane, vendar pritrjujejo nekaterim raziskavam s področja akademske samoučinkovitosti.³⁴ Rezultati teh in drugih podobnih študij namreč kažejo, da so dekleta in mlade ženske, čeprav dosega na akademskem področju enake rezultate kot moški, manj prepričane v lastne akademske zmožnosti kot njihovi moški kolegi. In ker je samoučinkovitost do neke mere splošena značilnost za več področij posameznikovega življenja ter je odvisna od več dejavnikov (na primer od podobnosti med dejavnostmi), je rezultat pravzaprav logičen, vendar ga velja obravnavati s pridržkom, saj vzorec ni odrazil populacijskega razmerja med spoloma.

34 Huang, Gender differences in academic self-efficacy. Robinson in Perez, White-Levatic in Linnenbrink-Garcia, Gender Differences. Nur, Differences in Student Self-Efficacy. Wiley, Moncion, Rodrigues, Fang, Noguchi S., Roig, Richardson, MacDermid in Tang, Exploring differences.

REZULTATI INTERVJUJEV

Tabela 2: Opis suše in odzivov nanjo v dveh različnih okoljih (na Pohorju in na Krasu)

TEME	Odgovori M3 (Pohorje)	Odgovori M2 (Kras)
Opredelitev suše	Daljše obdobje pomanjkanja padavin	Lokalno pomanjkanje padavin, lahko cel mesec ali več letnih časov (pozimi ali spomladi)
Kazalniki suše	Slabša rast trave, razvoj populacije lubadarja	Sušenje rastlin, žejne živali, usihanje vodotokov in izvirov
Razlogi za sušo z razlago	Pomanjkanje padavin, saj voda ogroža predvsem, ko je je preveč (kar starejši pomnijo, suš pa ne).	Odsotnost padavin in kombinacija z visokimi temperaturami in porozno zemljo
Odzivi – emocionalni	– Strah – za gozd, – Malopovršinske sečnje kot način življenja in gospodarjenja	– Ni strahu, – Varčevanje (z vodo) je način življenja
Odzivi kognitivni	– Sistematično opazovanje gozda (pregled), – Razumevanje in prilagajanje naravni dinamiki, – Zavračanje ideje, da lahko popolnoma nadzorujemo naravne procese	– Spremljanje situacije in stalno opazovanje, – Kumuliranje znanja in njegov prenos, – Osmišljanje narave kot temeljne vrednote (predpogoj za obstoj)
Odzivi – motivacijski (izraženi z realno aktivnostjo)	Aktivnosti: A) Neposreden odziv – Sanacija žarišč lubadarja, – Skrb za obvodno vegetacijo, B) Upravljanje – Upravljanje vodotokov, – Izbira primernih kultur, C) Aktivno državljanstvo – Ozaveščenost s promocijo trajnostnih praks, – Povezava med lokalno in nacionalno politiko	Aktivnosti: A) Neposreden odziv – Sprotno zalivanje vrtnin in drevja, – Opuščanje intenzivnih nasadov, – Samooskrba iz alternativnih virov (izvirov, domačih štirin, skupnega zbiralnika), B) Upravljanje – Samoorganizacija (na primer gradnja zbiralnikov), – Skupno gospodarjenje z vodo (zbiranje, nadzorovana distribucija)

Vir: analize avtoric

Predstavljeni okolji se razlikujeta po matični podlagi (silikatno Pohorje, apnenčasti Kras) in po rastju (visok gozd na Pohorju, nizek gozd na Krasu). Opredelitev suše in kazalnikov zanjo je za obe okolji podobna in – pričakovano – za karbonatni Kras kompleksnejša (pogostejša, daljša, rezultat več dejavnikov). Odzivi na sušo so v obeh okoljih večplastni ter hkrati emocionalni, kognitivni

in motivacijski. Slednji so realizirani s paleto konkretnih oblik odziva na sušo, pa tudi s posebnim modelom upravljanja, skupnim gospodarjenjem. Skupno gospodarjenje z viri je za Kras značilno, vendar doslej še ni bilo izpostavljeno primerjalno in z vidika odziva na skrajne bivanjske razmere, ki jih pogojuje okolje. Emocionalna komponenta se med okoljema diametralno razlikuje: na območju intenzivnejše suše strahu pred njo ni, na območju obilja vode pa zavedanje njenih posledic na gozd lahko prinaša stisko. Kognitivni odzivi so med okoljema primerljivi: potrebna sta (stalno) opazovanje in kritična interpretacija stanja. Motivacijska komponenta odziva – aktivnosti – je močno odvisna od konkretnega okolja, saj na Pohorju zbiralniki niso smiselni ali so lahko celo problematični, na Krasu pa se njihove gradnje in upravljanja ljudje lotevajo samoorganizirano in skupaj.

SKLEP

V prispevku smo raziskovali stališča odraslih o suši. V ta namen smo uporabili Vprašalnik stališč do suše ter Vprašalnik samoučinkovitosti odziva na sušo. Kvantitativno raziskovanje smo dopolnili še z intervjujema dveh mentoric študijskih krožkov, izbranih po več kriterijih. Čeprav nismo preučevali deležnikov, ampak dosegljivo javnost, so izsledki z literaturo primerljivi. Odrasli, vključeni v raziskavo, znajo opredeliti sušo in se ji prilagoditi. Med prilagoditvami je posebej zanimivo skupnostno delovanje.³⁵ Na lestvici *Prepričanja o suši* so anketirani dosegli v povprečju visoko število točk, nekoliko nižje rezultate pa so v povprečju dosegli na lestvici *Ravnanje ob suši*. Ne kaže, da bi bila prepričanja glede na klasične kazalnike izobraževanja, kot so na primer spol, starost in izobrazba, statistično različna, obstaja pa statistično značilna razlika glede na vlogo v izobraževanju odraslih na lestvici *Prepričanj o suši*: anketirani z izkušnjo izobraževalca odraslih so – pričakovano – dosegli v povprečju višje rezultate od udeležencev izobraževanj. Na lestvici *Ravnanje ob suši* med omenjenima skupinama nismo našli statistično značilnih razlik. Ozaveščenost o suši torej ne vodi nujno v bolj ozaveščeno ravnanje, prav tako tudi (formalno) znanje ne vodi nujno v ustrezno ravnanje. Za slednjega morajo biti izpolnjeni še drugi pogoji. Največji, srednje velik vpliv na ustreznost ravnanja v sušnem obdobju ima izkušnja sodelovanja v skupnostnem učenju.

Samoučinkovitost ravnanja ob suši pri vključenih v raziskavo ni visoka, v povprečju so udeleženci dosegli nekaj več kot polovico točk. Med preučevanimi skupinami v vzorcu smo našli statistično značilno razliko zgolj med izvajalci izo-

³⁵ Uršič, Prilagajanje podnebnim spremembam.

brazevanj in udeleženci, ki pa je pričakovana; izobraževalci z več znanja doživljajo tudi več nadzora nad posledicami suše. Pri samoučinkovitosti so se ženske izkazale za manj samoučinkovite, vplivala pa je zlasti vloga (izobraževalci so se izkazali za bolj samoučinkovite od udeležencev), medtem ko je bil vpliv izobrazbe nakazan, a nezanesljiv, vpliva izkušnje skupnostnega učenja pa nismo dokazali. V vzorcu so prevladovalle ženske, zato rezultatov ne moremo posploševati na splošno populacijo.

Kvalitativna analiza v obliki dveh intervjujev je pokazala večplasten odziv na sušo, ki vedno obsega kognitivne, emocionalne in socialne vidike ter se izkazuje z neposrednimi aktivnostmi. Te so lahko individualne (na primer zalivanje vrtnin, odstranjevanje bolnih dreves, opuščanje pridelave), skupinske (organizacija skupnega dela in infrastrukture, na primer zalogovniki vode, negovanje brežin vodotokov) ali družbene (organizirano učenje, ki vsebuje opazovanje naravnega okolja).

Z vidika izobraževanja odraslih bi bilo smiselno analize ponoviti na reprezentativnem vzorcu. Predstavljena analiza namreč nakazuje, da je načrtovanje izobraževanj o podnebnih spremembah ter vse verjetnejših sušah v prihodnosti vsekakor smiselno, da pa bi naj ne bilo osredotočeno zgolj na informiranje in kognitivne vidike izobraževanja, ampak obenem tudi na spreminjanje ravnanja ter konstrukcijo razumevanja pojava suše, če želimo posamezniku okrepiti samoučinkovitost in omogočiti ter spodbuditi spremembo ravnanja (v smeri zmanjšanja posledic morebitne suše). V neposredni prihodnosti bomo zato obstoječa javno veljavna programa za okolje in zdravje pilotno preizkusili in poskusno povezali. Dolgoročno bi bilo smiselno v okviru VITR in zelenega prehoda razviti na sušo osredotočen izobraževalni modul za krepitev realne percepcije suše, ugotavljanje potencialno racionalnih odzivov nanjo in zvišanje samoučinkovitosti odziva na sušo.

PRILOGA 1

1. Izkušnje s sušo v vašem okolju
 - Kdaj (letni čas, dnevni čas, druge okoliščine) vode primanjkuje?
 - Kdaj velja, da je vode premalo/da je suša?
2. Občutki ob pomanjkanju vode. Odzivi.
 - Na katero prostorsko enoto se nanašajo vaše trditve (osebni prostor, družina/sorodstvo, okolica – kraj/prostor ...)?
 - So občutki negativni/nevtralni?
 - Skrb – obseg, trajanje, ali se išče rešitve – če da, kako?

3. Ravnanje, vedênje ob suši.

Kaj je ob suši pomembno (prioritete), na primer hitro ukrepanje, preventiva, kurativa, ...

- razlike med generacijami,
- omejen obseg idej za odziv na sušo med mlajšimi in
- aktivno odzivanje (nekaterih) skupin ljudi, ki so z zemljišči povezani formalno v obliki lastništva (Uršič Zupan, 2023).

4. Ali so se nekoč oziroma ali se danes počutijo pred/med/po suši samozavestne v zvezi z odzivom, v veri, da suša ni problem oziroma da je obvladljiva ali ne (na primer strah pred sušo, negotovost ...).

- Opišite, prosim.
- Primer?
- Ali se je to od preteklosti do danes spremenilo? Če da, zakaj? Če ne, zakaj ne?

VIRI IN LITERATURA

LITERATURA

Agencija Republike Slovenije za okolje. *Ocena tveganja za sušo*. Ljubljana: MOP, Agencija Republike Slovenije za okolje, 2017.

Bandura, Albert. *Social foundations of thought and action*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1986.

Bandura, Albert. *Self-Efficacy: The exercise of control*. New York, NY: W. H. Freeman, 1997.

Bandura, Albert, ur. *Self efficacy in changing societies*. Cambridge. Cambridge University Press, 1999.

Bogataj, Nevenka, Mihaela Anclin, Patricija Rejec, Dragica Glažar, Boris Knez, Dijana Čataković, Katarina Žemlja, Nina Lozar, Saša Jerman in Mira Jakupaj. *Odkrivajmo moč narave. Razvoj znanja in spretnosti o okolju in trajnostnosti*. Izobraževalni program za odrasle. Ljubljana: MVI, 2023. Dostopno na: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/odkrivajmo-moc-narave/>.

Čoderl, Jerneja. *Drobiž pod Kopami. Spomini Kopnikovih otrok*. Radlje ob Dravi: ZGS, OE, 2024.

Konvencija Združenih Narodov o boju proti desertifikaciji, OJ L 83 19.03. 1998, (1998): s 143, ELI. Dostopno na: <https://data.europa.eu/eli/convention/1998/216/oj>.

Hsiao, His-Chi, Chang, Jen-Chia, Tu, Ya-Ling, Chen, Su-Chang. The Impact of Self-efficacy on Innovative Work Behavior for Teachers. *International Journal of School Science and Humanity*, 1-1 (2011): 31–36.

Hogg, Michael A. in Graham M. Vaughan. *Social Psychology*. London: Prentice Hall, 1998.

Kučler, Slavica Borka. *Vrhe nekoč in danes: skupaj za prihodnost: sadovi dela v študijskih krožkih 2011–2019*. Sežana: Razvojno društvo Vrhe, 2021.

Piciga, Darja, Gregor Torkar, Luka Omladič, Mojca Ilc Klun, Mojca Dolinar, Aleš Ojsteršek, Ema Perme, Andreja Ahčin, Petra Korošec, Domen Uršič, Ivana Belasić, Nevenka Bogataj, Saša Kregar, Lea Avguštin in Alenka Gabrovec. *Konceptualizacija VITR z umestitvijo tematike podnebnih sprememb*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2023. Dostopno na: https://www.zrss.si/pdf/Konceptualizacija_VITR.pdf, Digitalna knjižnica Slovenije - dLib.si.

Qiu, Dong, Lv Binglin, Cui Yuepeng in Zhan Zexiong. *The role of response efficacy and self-efficacy in disaster preparedness actions for vulnerable households*, 2023.

Različni pogledi na vodo. Projektno poročilo izvajalca, interno gradivo. Jesenice: LU, 2023.

Štemberger Kolnik, Tamara, Tanja Rupnik Vec, Vesna Štemberger, Zvezdna Vražič, Renata Bačvić, Nina Živković, Damijana Kravanja, Andreja Sirk in Neva Maher. *Razumevanje zdravja - pot do zdravega načina življenja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 2024. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YCVS5E3N> in <http://www.dlib.si>.

Tapper, Katy. *Health Psychology and Behaviour Change: From Science to Practice*. Bloomsbury Publishing, 2021.

Uršič Zupan, Marica. Prilagajanje podnebnim spremembam. V: *Krhka ravnotežja* (2023): 74–78.

Ule, Mirjana. *Socialna psihologija. Analitični pristop k življenju v družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2009.

Valič, Kristina. *Mala Gora, kraj lepih spominov in trdega dela. Zbornik ob 10. obletnici Velikonočnega pohoda na Malo Goro*. Ajdovščina: ZPM, 2007.

Zorn, Matija, Blaž Komac, Rok Ciglič in Erik Logar, ur. *Domači odzivi na globalne odzive*. Ljubljana: Založba ZRC, 2020.

PERIODIČNI TISK

Alshebami, Ali Saleh, Sajed Ali Fazal, Abdullah Hamoud Ali Seraj idr. Fostering potential entrepreneurs: an empirical study of the drivers of green self-efficacy in Saudi Arabia. *Discov Sustain*, 5 - 21 (2024). Dostopno na: <https://doi.org/10.1007/s43621-024-00201-w>.

Armitage, J. Cristopher in Julie Christian. From attitudes to behaviour: Basic and applied research on the theory of planned behaviour. *Current Psychology*, 22 (2003): 187–95. Dostopno na: <https://doi.org/10.1007/s12144-003-1015-5>.

Bandura, Albert. *Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change*. *Psychological Review*, 84-2 (1977): 191–215.

Bandura, Albert. Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychologist*, 28-2 (1993): 117–48.

Boulstridge, Emma in Marylyn Carrigan. Do Consumers Really Care About Corporate Responsibility?. Highlighting the Attitude-Behavior Gap. *Journal of Communication Management*, 4- 4 (2000): 355–68. 4. 10.1108/eb023532.

Chen, Yu-Shan, Chang, Ching-Hsun, Lin, Yu-Hsien. Green Transformational Leadership and Green Performance: The Mediation Effects of Green Mindfulness and Green SelfEfficacy. *Sustainability*, 6-10 (2014): 6604–21. <https://doi.org/10.3390/su6106604>.

Cherry, Kendra. Self efficacy and why believing in yourself. Verywell Mind. *Psychology* (2023). Dostopno na: <https://www.verywellmind.com/what-is-self-efficacy-2795954>.

Dessai, Suraje in Catherine Sims. Public perception of drought and climate change in southeast England. *Environmental Hazards*, 9(4) (2010): 340–57. Dostopno na: <https://doi.org/10.3763/ehaz.2010.0037>

Di Capua, Giorgia in Stefan Rahmstorf. Extreme Weather in a Changing Climate. *Environmental Research Letters* (2023): 18 102001.

Guo, Jingyi. The significance of green entrepreneurial self-efficacy: Mediating and moderating role of green innovation and green knowledge sharing culture. *Frontiers in Psychology* (2022): 13. Dostopno na: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.1001867>.

Honick, Toni, Jaclyn Broadbent in Matthew Fuller-Tyszkiewicz. The self-efficacy and academic performance reciprocal relationship: the influence of task difficulty and baseline achievement on learner trajectory. *Higher Education Research & Development*, 42-8 (2023): 1936–53. doi.org/10.1080/07294360.2023.2197194.

Huang, Chiungjung. Gender differences in academic self-efficacy: a meta-analysis. *Eur J Psychol Educ*, 28 (2013): 1–35. <https://doi.org/10.1007/s10212-011-0097-y>.

Komac, Blaž. Domači odzivi na globalne izzive v Sloveniji in Evropi. V: *Domači odzivi na globalne izzive*, ur. Matija Zorn idr. Ljubljana: Založba ZRC, 2020, 11–26.

Košmerl, Tadej in Borut Mikulec. Adult Education for Sustainable Development from the Perspective of Transformative Learning Theories. *Sodobna Pedagogika/Journal of Contemporary Educational Studies*, 73, 139-2 (2022): 164–79. Dostopno na: https://www.sodobna-pedagogika.net/en/articles/02-2022_adult-education-for-sustainable-development-from-the-perspective-of-transformative-learning-theories/.

Kumar, Rachna in Cevahir Uzkurt. Investigating the effects of self efficacy on innovativeness and the moderating impact of cultural dimensions. *Journal of International Business and Cultural Studies*, 4 (2011).

Levanič, Tomislav. Odziv gozdnega drevja na globalno segrevanje. *GozdV*, 75, št. 4 (2017): 192–203.

Natek, Karel. Suša v letu 1983 v Sloveniji. *Geografski zbornik* 24 (1985). Dostopno na: <https://www.dlib.si/results/?euapi=1&query=%27keywords%3dsu%C5%A1a+v+letu+1983+v+sloveniji%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>. Pridobljeno 31. 5. 2024.

Nur, Jamil Anisah. Differences in Student Self-Efficacy by Gender. *Educare. International Journal for Educational Studies*, 11-1 (2018): 17–28.

Omonov, K. Kh. Preventing the negative aspects of climate change is the enned of the hour. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 22 (dec. 2023): ISSN (E): 2720-5746. Dostopno na: www.ejird.journalspark.org.

Qiu, Dong, Lv, Binglin, Cui, Yuepeng, Zhan, Zexiong. The role of response efficacy and self-efficacy in disaster preparedness actions for vulnerable households. *Nat. Hazards Earth Syst. Sci.* (2023): 23, 3789–3803. Dostopno na: <https://doi.org/10.5194/nhess-23-3789-2023>.

Robinson, Kristy A., Tony Perez, Arianna White-Levatich in Lisa Linnenbrink-Garcia. Gender Differences and Roles of Two Science Self-Efficacy Beliefs in Predicting Post-College Outcomes. *Journal of Experimental Education*, 90 (2) (2020), 344–63.

Vilhar, Urša, Janez Kermavnar, Erika Kozamernik, Metka Petrič in Nataša Ravbar. The effects of large-scale forest disturbances on hydrology – An overview with special emphasis on karst aquifer systems. *Earth-Science Reviews* 235-1 (2022): 104243. Dostopno na: <https://doi.org/10.1016/j.earscirev.2022.104243>.

Wang, Jingxian, Barbara Pernici, Matteo Giuliani in Andrea Castelletti. Constructing a Social Media-Based Index to Capture the Socio-Economic Impact of Droughts. EGU General Assembly, EGU24-10992, updated on 09 Apr 2024. Dostopno na: <https://doi.org/10.5194/egusphere-egu24-10992>.

Wiley, Elise, Kevin Moncion, Lynden Rodrigues, Hanna Fang, Kenneth Noguchi S., Marc Roig, Julie Richardson, Joy C. MacDermid in Ada Tang. Exploring differences between gender expressions in exercise self-efficacy and outcome expectations for exercise in individuals with stroke. *PLoS one* (2024): 19(3), e0299288. Dostopno na: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0299288>.

Zobec, Miha. Človek, živina in kali; pogled v preteklost vodnih zajetij na Krasu. *Kronika*, 56, št. 3 (2008): 495–04.

Zihui, Zhuo, Zheng, Ren, Zhiwen, Zhu. Attitude-Behavior Gap in Green Consumption Behavior: A Review. *Journal of Economics, Management and Trade* (2022): 12-28. 10.9734/jemt/2022/v28i121065.

SPLETNI VIRI

Agencija Republike Slovenije za okolje. *Sušomer*. Dostopno na: <https://www.meteo.si/uploads/probase/www/agromet/bulletin/drought/sl/>. Pridobljeno 30. 1. 2025.

Izbrane objave | Študijski krožki. Dostopno na: <https://sk.acs.si/objave>. Pridobljeno 18. 4. 2025.

